

Lise Öğretmenlerinin Liderlik Stilleri ile Olumlu Sınıf İklimi Sağlama Özelliklerinin İncelenmesi*

A. Selcen Arslangilay¹, Demet Somuncuoğlu Özerbaş² & Pınar Bilasa³

Özet: Bu araştırmanın amacı, lise öğretmenlerinin sınıf içindeki liderlik stillerini ve olumlu sınıf iklimi sağlama özelliklerini bazı demografik değişkenlere göre tespit ederek liderlik stillerinin olumlu sınıf iklimi sağlama üzerindeki etkisini incelemektir. Araştırmanın çalışma grubunu 27 Şubat - 3 Mart 2017 tarihleri arasında Rize Hizmet İçi Eğitim Enstitüsünde düzenlenen “Sınıf Yönetimi Dersi Hizmet İçi Eğitim Kursu”na katılan 101 öğretmen oluşturmaktadır. Araştırmada tüm çalışma grubuna ulaşmak amaçlandığından örneklem seçimine gidilmemiştir. Araştırma ile ilgili veriler araştırmacılar tarafından oluşturulan “Kişisel Bilgi Formu”, Deniz ve Hasancebioğlu (2003) tarafından geliştirilen 17 maddelik “Öğretmen Liderlik Stili Ölçeği” ve Gülbahar (2016) tarafından geliştirilen 25 maddelik “Öğretim Elemanlarının Olumlu Sınıf İklimi Sağlama Yeterlilikleri Ölçeği” aracılığıyla toplanmıştır. Kişisel bilgi formundan elde edilen bilgiler frekans ve yüzde dağılımı ile ölçeklerden elde edilen veriler ise aritmetik ortalama ve standart sapma ile ikili karşılaştırmalarda dağılımın normalliğine göre “t” testi veya Mann Whitney U testi, ikiden fazla değişken gruplarının karşılaştırılmasında ise dağılımın normalliğine göre tek yönlü varyans analizi veya Kruskal Wallis-H testi ile analiz edilmiştir. Bunun yanı sıra öğretmenlerin liderlik stilleri ile olumlu sınıf iklimi sağlama yeterlilikleri arasında anlamlı bir ilişki bulunma durumu korelasyon analizi ile test edilmiştir. Görüşler arasında anlamlı bir farklılık olup olmadığı $p=0.05$ anlamlılık düzeyinde test edilmiştir. Araştırma sonucunda öğretmenlerin yarı demokratik liderlik stiline sahip oldukları görülmüştür. Öğretmenlerin cinsiyetlerine, hizmet yıllarına, eğitim düzeylerine göre liderlik stilleri arasında anlamlı bir fark yoktur. Tüm öğretmenler olumlu sınıf iklimi sağlama açısından yeterlidir. Bu durumu eğitim durumu ve kıdem etkilememektedir. Öğretmenler olumlu sınıf iklimi sağlama konusunda tüm mesleki kıdem düzeylerinde yeterlidir. Bununla birlikte öğretmenlerin yarı demokratik liderlik stil özellikleri iyileştikçe olumlu sınıf iklimi sağlama yeterlilikleri artmaktadır. Öğretmenlerin demokratik/katılımcı liderlik stillerine ulaşma düzeylerine yönelik olarak neler yapılabileceği araştırılmalıdır. Öğretmenlerin sahip oldukları liderlik stillerinin nasıl kazanıldığına ilişkin görüşme yoluyla araştırmalar yapılmalıdır. Öğretmenlerin nasıl olumlu sınıf iklimi sağladıklarına ilişkin gözlem yöntemi kullanılarak araştırmalar yapılabilir.

Anahtar Kelimeler: Sınıf yönetimi, liderlik stilleri, olumlu sınıf iklimi.

DOI: 10.29329/mjer.2018.138.5

* Bu çalışma, 26 -28 Ekim 2017 tarihleri arasında Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesinde düzenlenen 5. Uluslararası Eğitim Programları ve Öğretim Kongresi'ne sözlü bildiri olarak sunulmuştur.

¹Arş. Gör. Dr., Gazi Üniversitesi, Gazi Eğitim Fakültesi, Eğitim Bilimleri Bölümü, Eğitim Programları ve Öğretim Anabilim Dalı, aslihanselcen@yahoo.com

²Doç. Dr. Gazi Üniversitesi, Gazi Eğitim Fakültesi, Bilgisayar ve Öğretim Teknolojisi Eğitimi Bölümü.

³Doç. Dr., Gazi Üniversitesi, Gazi Eğitim Fakültesi, Eğitim Bilimleri Bölümü, Eğitim Programları ve Öğretim Anabilim Dalı.

An Analysis of the Impact of High School Teachers' Leadership Styles on Creating a Positive Classroom Climate

Abstract: The aim of this research is to investigate the impact of high school teachers' leadership styles on creating a positive classroom climate in terms of some demographic variables. The study group was composed of 101 high school teachers who attended the in service training on "Classroom Management" in Rize on February 27-March 3, 2017. No sample was chosen as the whole study group was reached. Data were collected via the "Personal Information Form" prepared by researchers and 17-item "Teacher Leadership Style Scale" developed by Deniz and Hasancebioğlu (2003) and 25-item "Instructors' Proficiencies of Providing Positive Classroom Atmosphere Scale" developed by Gülbahar (2016). Data obtained from the personal information form was analyzed with frequency and percentage distribution whereas data from the scales with arithmetic mean and standard deviation and according to distribution normality with t test or Mann Whitney U test in paired comparisons and more than two variable groups one way variance analysis and Kruskal Wallis-H test according to the normality of the distribution. Whether there was a meaningful relationship between teachers' leadership styles and creating positive classroom climate competencies was analyzed via correlation analysis. The results of the research indicate that teachers have semi democratic leadership styles and there is no meaningful difference in teachers' leadership styles in terms of gender, service year, and educational levels. All teachers are competent in creating positive classroom climate. Educational levels and service year do not effect this. However, as the semi democratic leadership style qualities of the teachers are improved their competences in creating a positive classroom climate increases. What could be provided to teachers in reaching democratic/participant leadership styles could be investigated. How teachers acquire their leadership styles could be searched with interviews and studies on how teachers create a positive classroom climate could be investigated with observations.

Key words: Classroom management, leadership styles, positive classroom climate.

GİRİŞ

Sınıf içindeki davranışları ve öğrenmeyi etkileyen faktörler olarak değerlendirilen sınıf iklimi; sınıf ortamı, sınıf çevresi veya sınıf atmosferi kavramları ile de anılır (Gülbahar, 2016). Sınıf iklimi; sınıfı meydana getiren fiziksel-psikolojik etmenlerle öğrencilerin duyuşsal özelliklerini etkileyen sosyal ve kültürel öğelerin birbirleriyle etkileşiminin bir ürünüdür (Özden, 2005). Bu etkileşimin en yoğun yaşandığı öğrenme-öğretme sürecinde, meydana getirilen etkinliklerden istenen verimin elde edebilmesi için uygun bir sınıf ikliminin yaratılması gerekmektedir (Gülbahar, 2016). Olumlu bir sınıf iklimi; güvenli, saygılı, hoşgörülü ve öğrencilerin öğrenmesini destekler nitelikte olmalıdır. İyi bir sınıf ortamında olumlu ilişkiler geliştirmek önemlidir (Sieberer-Nagler, 2016). Bu olumlu ilişkileri sağlayan en önemli unsurlar arasında öğretmenler ve sınıf arkadaşlarıyla ilişkiler yer almaktadır (Çengel, 2013); yani öğretmenle öğrenci ve öğrenciyle öğrenci arasındaki çok yönlü bir etkileşim sağlanmalıdır (Akinoğlu, 2002). Eğer bir öğrenci "İyi ki ben bu sınıfın bir öğrencisiyim" diyebiliyorsa ya da öğretmen "İyi ki bu ben sınıfın öğretmeniyim" diyebiliyorsa bu sınıfta olumlu sınıf ikliminden

bahsedilebilir. Aksi yönde yapılan bir değerlendirme ise olumsuz bir sınıfın iklimine işaret eder (Gülbahar, 2016). Bunun yanı sıra bireyin akademik beceriler bakımından kendisini sınıf içinde nasıl değerlendirdiği ve sınıf içinde yaşadığı doyum da sınıf iklimini önemli ölçüde etkilemektedir (Çengel, 2013). Sınıf iklimi, sınıfın sosyal, duygusal ve fiziksel yönüdür (Sieberer-Nagler, 2016). Olumlu bir sınıf iklimi; öğrencilerin öğrenmeye yönelik isteklerini ve sınıfa bağlılıklarını arttırarak öğrencilere akranlarına karşı nasıl davranması gerektiğini öğretir. Böylece hem öğrencilerin kişiler arası uyum becerisi gelişir hem de akademik başarıları artar (Barr, 2016).

Öğretmenler olumlu bir sınıf iklimi yaratırken sınıf içerisinde beklenmedik olaylar ile başa çıkma ve öğrenci davranışlarını kontrol etmek için etkili sınıf yönetimi stratejilerini kullanma yeteneğine sahip olmalıdırlar. Olumlu bir sınıf iklimi inşası, etkili sınıf yönetimi için temel hedeftir (Sieberer-Nagler, 2016). Bunun için de iyi bir liderlik becerisi gerekir. Eğitim ve öğretimde liderlik denildiğinde ilk akla gelen okul yöneticileridir. Aslında Bakioğlu (1998)'nun da belirttiği gibi öğretimsel lider denince akla sadece okul yöneticisi gelmemeli, sınıfın lideri olma özelliğinden dolayı öğretmenler de göz önüne alınmalıdır (Akt: Deniz ve Hasançebioğlu, 2003). Çünkü sınıf iklimi içinde grup aktiviteleriyle ilgili işleri düzenlemek ve öğrencileri daha çok öğretmenlerin liderlik vasıflarının bir parçasıdır (Hay, Miskel, Tarler, 2012). Aslında öğretmenler, eğitim sürecinde öğrencilerin etkinliklerini planlayan, organize ve kontrol eden, dolayısıyla da lider rolü üstlenen kişilerdir (Drobot ve Roşu, 2012). Sınıf içinde her öğretmen farklı liderlik stillerine sahip olabilir. Bunun üzerine yapılan araştırmalar liderlik stillerini farklı özellikler çerçevesinde kategorileştirmiştir.

1960'lı yıllarda açıklanmaya başlayan liderlik stilleri günümüze kadar farklı şekillerde tanımlana gelmiştir. Bunlardan biri "Özellik Kuramı"dır. Bu kuramın savunucuları liderlik stilinin doğuştan getirilen fiziksel ve kişisel özelliklere göre değiştiğini iddia etmektedirler. Bilge Kağan'ın sözleri bu kuramın bu özelliğine yönelik vurgu yapan önemli örneklerden biridir. Bilge Kağan Tanrı'nın güç vermesi sayesinde, Tanrı'nın buyurmasıyla düşmanı mızrakladığını ve düşmanı dağıttığını, bu yolla Türk halkını ölmekten ve yok olmaktan kurtardığını anlatır. Burada Kağan'ın Tanrı tarafından kendine güç verildiğine inandığı için liderlik vasfının pekiştiğini ve bu inançla kendisine güvendiği ve liderlik özelliğini güçlü kıldığını söylemek mümkündür (Eğitim Yönetimi, 2018).

Diğer bir kuram olan "Durumsallık Kuramını" savunan bilim insanları ise liderlik stillerinin içinde bulunulan ortama ve ortamın gerektirdiği şartlara göre değiştiğini iddia etmektedirler (Güllü ve Arslan, 2009). Smith, Minor, Brashen ve Remaly (2017) ise öğretmen liderlik stillerini; durumsal liderlik, demokratik liderlik, otokratik liderlik olarak ayırmaktadırlar. Durumsal liderlik çalışanların gelişim düzeylerini teşhis eder ve liderlik stilini bireyin ihtiyaçlarıyla eşleştirir. Demokratik bir liderlik biçimi, tüm bireylerin karara katılımını içerir. Yetkili bir lider veya otokratik tarzda bir lider, sıkı kurallar ve yönergelerle denetim sağlar. Otoriter bir liderin karar alma sürecinde başkalarına danışmaz

(Tuğsavul, 2006). Bu çalışma da ise Deniz ve Hasaeıbioğlu (2003) tarafından; “demokratik/katılımcı, yarı demokratik ve otokratik/baskıcı liderlik” stilleri olarak sınıflandırılan öğretmenlerin liderlik stilleri yaklaşımı ele alınmıştır. Bu yaklaşımın ele alınmasının nedeni liderlik stilinin doğuştan getirilen fiziksel ve kişisel özelliklere göre değiştiğini değil, liderin bulunduğu ortamın gerektirdiği şartlara göre değiştiğini savunmasıdır.

Olumlu sınıf ikliminin lideri olma özelliğini taşıyan ve dersin, okulun ve eğitimin amaçları doğrultusunda sınıf içinde bulunanların istenilen insan ilişkilerini kurulmasına imkân sağlayan öğretmenlerin liderlik stillerinin tespit edilmesi oldukça önemlidir (Deniz ve Hasaeıbioğlu, 2003). Öğretmenlerin liderlik stillerinin tespit edilmesi ve olumlu sınıf iklimi sağlamaya yönelik alan yazında yapılmış çeşitli araştırmalara rastlamak mümkündür. Örneğin Aslan (2011) tarafından yapılan çalışmada; öğretim becerileri konusunda öğretmenlerin öğretim liderliği davranışlarını gerçekleştirme düzeyinin en yüksek olduğu görülmüştür. Li, Fang, Chen ve Tsai (2009) tarafından yapılan bir başka çalışmada ise lise öğrencilerinin sınıf iklimi algısının genel olarak olumlu olduğu, öğretmenlik hizmeti beş yıldan az olan genç kadın öğretmenlerin daha iyi sınıf iklimi sağladıkları, şehir merkezinde çalışan kadın öğretmenlerin sınıf mevcudu az olan sınıflarda daha çok aktif öğrenme tutumuna sahip olduğu görülmüştür.

Heitzmann (2009) çalışmasında motive edici bir sınıf iklimine katkıda bulunan çeşitli unsurlar arasındaki etkileşimi araştırmış ve öğretmen tarzı ve öğretim yöntemleri, deneyim, kişilik özellikleri, grupta uyum, öğrencilerin sınıf etkinliklerine katılımı, ortak bir grup bilinci oluşturma, okul takvimi etmenlerinin sınıf iklimi oluşturmada öğrencilerin motivasyonu üzerinde etkili olduğu ortaya çıkmıştır. Çengel’in (2013) çalışmasında; öğretmenler ve öğrenciler arasındaki olumlu ilişkiler incelenmiş ve olumlu sınıf iklimine sahip olan sınıflarda daha çeşitli ve de daha sık olumlu davranışların meydana geldiği gözlendiği ortaya koyulmuştur. Adıay (2011) da örtük program unsurlarını ortaya çıkarabilmek için öğretmen ve öğrencilerle görüşmeler yapmış; öğretmenlerin sınıfta birer otorite ve güç kaynağı olarak bulunduğunu ortaya koymuştur. Güllü ve Arslan (2009) tarafından yapılan çalışmada 265 beden eğitimi öğretmenin “yarı demokratik liderlik stili”ne sahip oldukları ortaya çıkmıştır. Bunun yanı sıra öğretmenlerin cinsiyetlerinin, hizmet yılının, eğitim düzeyinin ve öğrenci sayısının liderlik stilleri üzerinde bir etkisi olmadığı, sadece öğretmenlerin çalıştıkları okulların bulunduğu yerin öğretmenlerin liderlik stillerini etkilediği ortaya koyulmuştur. Ocak (2014) tarafından yapılan çalışmada ise Erzurum ili sınırları içerisinde yer alan ilköğretimlerde çalışan öğretmenlere nazaran okul müdürlerinin otoriter liderlik, demokratik liderlik ve dönüşümcü liderlik tarzı davranışlarını “nadiren”, serbest bırakıcı liderlik ve etkileşimci liderlik tarzı davranışlarını ise “ara sıra” sergiledikleri tespit edilmiştir. Maral (2016) tarafından yapılan çalışmada ise okul yöneticilerinin en çok gösterdikleri liderlik stili dönüşümcü liderlik stili olduğu en az sergilenen liderlik stili ise serbest bırakıcı liderlik stili olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Ayrıca okul yöneticilerinin liderlik stilleri

ile cinsiyetleri, eğitim durumları, görev yaptıkları okul türü, okullarındaki personel sayısı arasında anlamlı farklılık tespit edilmiş ancak kıdem değişkenine göre anlamlı farklılığın olmadığı saptanmıştır.

Bahsi geçen çalışmalarda da görüldüğü gibi olumlu sınıf iklimi konusunda öğretmen ve öğrenci arasındaki ilişkiyi etkileyen bir öğretmen davranışı önemli görülmüş ve daha çok okul müdürlerinin liderlik stilleri üzerine çalışmalar yapılmıştır. Oysa sınıfın asıl liderleri öğretmenlerdir ve öğretmenlerin liderlik stillerinin belirlenmesi daha ön planda olmalıdır. Bu açıdan bakıldığında öğretmenlerin sınıf iklimi içinde ortamın gerektirdiği şartlara göre değişip değişmediğini ortaya koymak alandaki boşluğu dolduracaktır.

Amaç

Bu araştırmanın amacı, lise öğretmenlerinin sınıf içindeki liderlik stilleri ve olumlu sınıf iklimi sağlama özelliklerini saptayarak sınıf içindeki liderlik stillerinin olumlu sınıf iklimi sağlama üzerindeki etkisini ortaya koymaktır. Buna göre aşağıdaki sorulara cevap aranmıştır. Araştırmaya katılan öğretmenlerin:

1. Liderlik stilleri nedir?
2. Cinsiyetleri liderlik stillerini etkilemekte midir?
3. Eğitim durumları liderlik stillerini etkilemekte midir?
4. Kıdemleri liderlik stillerini etkilemekte midir?
5. Olumlu sınıf iklimi sağlama yeterlilikleri nasıldır?
6. Cinsiyetleri olumlu sınıf iklimi sağlama yeterlilikleri etkilemekte midir?
7. Eğitim durumları olumlu sınıf iklimi sağlama yeterlilikleri etkilemekte midir?
8. Kıdemleri olumlu sınıf iklimi sağlama yeterlilikleri etkilemekte midir?
9. Liderlik stilleri ile olumlu sınıf iklimi sağlama yeterlilikleri arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?

YÖNTEM

Araştırmada, lise öğretmenlerinin sınıf içindeki liderlik stillerinin olumlu sınıf iklimi sağlama üzerindeki etkisi bazı demografik değişkenlere göre analiz edilerek betimlenmeye çalışıldığından bu araştırmada betimsel tarama modelinde ilişkisel tarama modeli kullanılmıştır. Halen var olan ya da geçmişteki bir durumu olduğu şeklinde betimlemeyi amaçlayan çalışmalar için uygun olan tarama modellerinden betimsel tarama modeli, genel ve örnek olay taraması olarak ikiye ayrılır. İlişkisel tarama yöntemini içeren genel tarama modelinde evren hakkında genel yargıya varmak için çok sayıda elemandan oluşan bir evrenin tümü ya da ondan seçilecek bir grup örnek ya da örneklem üzerinde çalışılır. İki ya da daha çok değişken olduğunda ortaya çıkan değişimin derecesini belirlemeyi

amaçlayan araştırma modelleri için ilişkiyel tarama modelleri kullanılmaktadır (Karasar, 2009). Bu araştırmada da genel tarama modelinin bu özelliğini yansıtan ilişkiyel tarama modelinin kullanılması uygun görülmüştür.

Katılımcılar

Araştırmanın katılımcıları 27 Şubat-3 Mart 2017 tarihleri arasında Rize’de düzenlenen “Sınıf Yönetimi Dersi Hizmet içi Eğitim Kursu”na devam etmiş olan 101 lise öğretmenidir. Öğretmenlerin “Etkili Sınıf Yönetimi” konusundaki bilgi, beceri ve davranışlarını güncel teorik yaklaşımlar çerçevesinde geliştirmek amacıyla düzenlenen bu beş günlük hizmet içi eğitime Türkiye’nin farklı bölgelerinden lise öğretmenleri katılmıştır. Çalışma sınıf yönetimi konusu ile ilgili değişen ve gelişen eğitim anlayışı konusunda bilgi alabilmek ve mesleklerinde etkili ve verimli olabilmelerini sağlamak için sınıf yönetimiyle ilgili bilgi, beceri ve davranışları kazandırmak amacı güden bu kursa katılan tüm öğretmenler üzerinde yürütülmüş ve örneklem seçimine gidilmemiştir.

Verilerin Toplanması

Araştırma ile ilgili veriler araştırmacılar tarafından oluşturulan “Kişisel Bilgi Formu” Deniz ve Hasancebioğlu (2003) tarafından geliştirilen 17 maddelik “Öğretmen Liderlik Stili Ölçeği” ve Gülbahar (2016) tarafından geliştirilen 25 maddelik “Öğretim Elemanlarının Olumlu Sınıf İklimi Sağlama Yeterlikleri Ölçeği” aracılığıyla toplanmıştır. “Öğretmen Liderlik Stili Ölçeği”nde yer alan maddeler katılma derecesine göre hiç katılmıyorum, az katılıyorum, katılıyorum, çok katılıyorum ve tamamen katılıyorum şıklarından birisi işaretlenerek cevaplandırılmaktadır. Ölçekte ters olarak kodlanmış 7 adet madde (5,6,12,13,14,16,17) bulunmaktadır. Bu maddeler cevaplanırken “tamamen katılıyorum” seçeneğine 1, “çok katılıyorum” seçeneğine 2 , “katılıyorum” seçeneğine 3, “az katılıyorum” 4 ve “hiç katılmıyorum” seçeneğine de 5 puan verilmiştir. Diğer maddeler (1,2,3,4,7,8,9,10,11,15) ise “çok katılıyorum” seçeneğine 5 vermek suretiyle puanlanmıştır. Ölçekte puan ortalamaları 17-64 arasında olan öğretmenlerin liderlik stilleri otokratik/baskıcı, 65-76 arasında olanların yarı demokratik ve 77-85 arasında olanların da demokratik/katılımcı öğretmen liderlik stiline sahip olduğu kabul edilmektedir. Öğretmen Liderlik Stilleri Ölçeği’nin geliştirilmesi esnasında uzman görüşleri ve madde kalan analizlerinden geçerlik kapsamında; iç tutarlık katsayılarının hesaplanmasıyla da güvenilirlik kapsamında yararlanılmıştır. Ölçeğin iç tutarlılık katsayısı ise $\alpha = 0,88$ olarak bulunmuştur (Deniz ve Hasancebioğlu, 2003). Bu çalışmada ölçeğin Cronbach Alpha katsayısı tekrar hesaplanmış ve .79 bulunmuştur. Buna göre ölçeğin güvenilir bir ölçek olduğu söylenebilir. Bu ölçek; öğretmenlerin öğrenciyle olan ilişkilerine dayalı olarak liderlik stillerini ölçebilecek geçerli ve güvenilir Likert türünde bir ölçektir.

Araştırmada kullanılan diğer bir veri toplama aracı ise “Öğretim Elemanlarının Olumlu Sınıf İklimi Sağlama Yeterlikleri Ölçeği”dir. 25 maddelik ölçeğin Cronbach Alpha iç tutarlılık katsayısı

,97'dir (Gülbahar, 2016). Bu çalışmada da ölçeğin Cronbach Alpha katsayısı tekrar hesaplanmış ve .92 bulunmuştur. Özdamar (2004), "0.90-1.00 arasında değişen güvenilirlik katsayısının yüksek düzeyde güvenilir olduğunu" belirtmektedir. Buna göre bu ölçeğin yüksek düzeyde güvenilir olduğu söylenebilir. Tek faktörlü olan bu ölçek, "Her Zaman = 5"ten "Hiçbir Zaman =1"e doğru puanlanan 5'li Likert tipindedir. Ölçekten elde edilecek toplam puan 25 ile 125 arasında değişmekte ve elde edilen yüksek puanlar öğretim elemanlarının olumlu sınıf iklimi sağlama yeterlikleri bakımından yeterli olduklarını, düşük puanlar ise yetersiz olduklarını ifade etmektedir (Gülbahar, 2016).

Verilerin Analizi

Yapılan analizlerde lise öğretmenlerinin sınıf içindeki liderlik stillerinin sınıf iklimi sağlama üzerindeki etkisinin cinsiyet, yaş, çalışma konumu, eğitim durumu, mesleki kıdem ve branş değişkenlerine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğine bakılmıştır. Kişisel bilgi formundan elde edilen bilgiler frekans ve yüzde dağılımı ile ölçeklerden elde edilen veriler ise aritmetik ortalama ve standart sapma ile ikili karşılaştırmalarda dağılımın normalliğine göre "t" testi ya da Mann Whitney U testi, ikiden fazla değişken gruplarının karşılaştırılmasında ise dağılımın normalliğine göre tek yönlü varyans analizi ya da Kruskal Wallis-H testi kullanılarak analiz edilmiştir. Bunun yanı sıra öğretmenlerin liderlik stilleri ile olumlu sınıf iklimi sağlama yeterlilikleri arasında anlamlı bir ilişki bulunup bulunmama durumu Pearson korelasyon analizi ile test edilmiştir. Görüşler arasında anlamlı bir farklılık olup olmadığı $p=0.05$ anlamlılık düzeyinde test edilmiştir.

BULGULAR

Aşağıda öncelikle araştırmaya katılanlara ilişkin frekans ve yüzde dağılımlarına yer verilmiş daha sonra diğer bulgular araştırmanın amaçlarına göre sırayla değerlendirilmiştir.

Grubun demografik yapısına ilişkin değerler

Tablo 1. Cinsiyet, eğitim durumu ve kıdeme göre dağılım

Cinsiyet	f	%	Eğitim	f	%	Kıdem	f	%
Kadın	44	43,6	Lisans	68	67,3	0-10 yıl	54	53,5
Erkek	57	56,4	Lisansüstü	33	32,7	11-20 yıl	31	30,7
						21 yıl ve üstü	16	15,8
Toplam	101	100,0		101	100,0		101	100,0

Tablo 1'de görüldüğü gibi araştırmaya katılanların 44'ü kadın (%43,6), 57'si (%56,4) erkektir. Araştırmaya katılan öğretmenlerin cinsiyet açısından dengeli bir dağılım gösterdikleri söylenebilir.

Öğretmenlerin 68'i lisans (%67,3), 33'ü (%32,7) lisansüstü mezundur. Araştırmaya katılan öğretmenlerin lisans mezunu ağırlıklı olduğu söylenebilir. Araştırmaya katılanların 54'ü 0-10 yıl (%53,5), 31'i 11-20 yıl (%30,7), 16'sı (%15,8) 21 yıl ve üstü erkektir. Araştırmaya katılanların yarısından fazlası 0-10 yıl arasında kıdeme sahiptir.

Hizmet içi eğitime katılan öğretmenlerin liderlik stilleri

Bağımsız değişkenler dikkate alınmadan bağımlı değişken olan liderlik stilleri verilerinin dağılımların normal dağılıma uygunluğunu test etmek için öncelikle Kolmogorov-Smirnov Z testi yapılmıştır. Sonuçlar Tablo 2'de verilmiştir:

Tablo 2. Liderlik stilleri ölçeğinin normallik dağılımı

Liderlik Stilleri	N	Kolmogorov-Smirnov Z	p	\bar{X}	ss
	101	,06	,200*	68,91	7,59

* $p > 0,05$

Tablo 2'de görüldüğü gibi araştırmaya katılan öğretmenlerin liderlik stillerine ilişkin dağılımının normal olduğu belirlenmiştir ($KS_{(101)}=.06$; $p > 0,05$). Ölçeğin bütününe ilişkin olarak tüm öğretmenlerin liderlik stilleri ortalaması 68,91'dir. Ölçekte puan ortalamaları 65-76 arasında olanların yarı demokratik liderlik stiline sahip olduğu kabul edildiğinden tabloda da görüldüğü gibi bu araştırmada için araştırmaya katılan öğretmenlerin ($\bar{X}=68,91$) yarı demokratik liderlik stiline sahip oldukları ortaya çıkmıştır.

Öğretmenlerin liderlik stilleri ile cinsiyet değişkeni açısından anlamlı bir fark olup olmadığını belirleyebilmek amacıyla öncelikle dağılımların normalliği Shapiro-Wilk normal dağılım testi ile belirlenmiştir. Cinsiyet değişkenine göre görüşlerin normal dağılım gösterdiği görülmüştür. Ayrıca levene testi sonuçlarına göre de varyansların homojen olduğu görülmüş ve bağımsız gruplar t testi sonuçları dikkate alınmıştır. Elde edilen bulgular şöyledir:

Tablo 3. Cinsiyet değişkenine göre liderlik stilini kullanma düzeyleri

Cinsiyet	N	Shapiro-Wilk		\bar{X}	sd	Öğretmenin Liderlik Stili	sd	Homojenlik		t testi		An. Fark
		S-W	p					Levene Testi	t testi			
							F	p	t	p		
Kadın	44	,983	,752	66,95	7,55	Yarı demokratik liderlik	9	0,15	0,69	2,32	0,02	var
Erkek	57	,957	,042	70,42	7,33	Yarı demokratik liderlik	9	4	5			

Tablo 3'te görüldüğü gibi dağılımın normal olduğu ve varyansların homojen olduğu belirlendiği için yapılan bağımsız gruplar t testi sunucunda hizmet içi eğitime katılan öğretmenlerin liderlik stillerinin cinsiyete göre anlamlı bir farklılık gösterdiği belirlenmiştir ($t_{(99)} = 2,32$; $p < 0,05$). Buna göre hizmet içi eğitime katılanların liderlik stillerinde cinsiyetin önemli bir değişken olduğu söylenebilir. Cinsiyetin liderlik stillerine ne derecede etkili olduğuna ilişkin etki büyüklüğü çözümlemesine göre ölçümler arasındaki farkın etki büyüklüğünün (Taşpınar, 2017) 0.52 olduğu belirlenmiştir. Buna göre $\eta^2 = 0.52 \cdot 0.52 > 0.40$ değeri oldukça yüksek düzeyde bir etki olarak yorumlanabilir (Cohen, 1988; Akt. Taşpınar, 2017). Buna göre ölçümler arasındaki farkın %52'sinin cinsiyetin öğretmenlerin liderlik stillerini kullanma durumları üzerindeki etkisi olarak açıklanabilir. Bir başka deyişle cinsiyet, öğretmenlerin liderlik stili kullanma durumlarında oldukça yüksek düzeyde bir etkiye sahiptir denilebilir. Tabloda da görüldüğü gibi erkek öğretmenler daha yüksek puan ortalamasına sahip olmakla beraber, her iki grubun da yarı demokratik liderlik stiline sahip oldukları belirlenmiştir (erkek $\bar{X} = 70,42$; kadın $\bar{X} = 66,95$). Yani öğretmenlerin ne tam olarak baskıcı ne de tam olarak demokratik liderlik davranışı sergiledikleri söylenebilir. Öğretmenlerin liderlik stillerinin eğitim durumu değişkeni açısından anlamlı bir fark olup olmadığını belirleyebilmek amacıyla öncelikle dağılımların normalliği Shapiro-Wilk normal dağılım testi ile yapılmıştır. Eğitim durumuna göre görüşlerin normal dağılım gösterdiği görülmüştür. Ayrıca levene testi sonuçlarına göre de varyansların homojen olduğu görülmüş ve bağımsız gruplar t testi sonuçları dikkate alınmıştır. Elde edilen bulgular şöyledir:

Tablo 4. Eğitim durumu değişkenine göre liderlik stilini kullanma düzeyleri

Eğitim Durumu	N	Shapiro-Wilk		\bar{X}	SS	Öğretmenin Liderlik Stili	sd	Homojenlik Levene Testi		t testi		An. Fark
		S-W	p					F	p	t	p	
Lisans	68	,977	,236	69,14	0,41	Yarı demokratik liderlik	99	0,863	0,355	0,447	0,65	-
Lisansüstü	33	,968	,416	68,42	0,50	Yarı demokratik liderlik						

Tablo 4'te da görüldüğü gibi dağılımın normal olduğu ve varyansların homojen olduğu belirlendiği için yapılan bağımsız gruplar t testi sunucunda hizmet içi eğitime katılan öğretmenlerin liderlik stillerinin eğitim durumuna göre anlamlı bir farklılık göstermediği belirlenmiştir ($t_{99} = 0,447$; $p > 0,05$). Tabloda da görüldüğü gibi lisans ($\bar{X} = 69,14$) ve lisansüstü ($\bar{X} = 68,42$) eğitim durumuna sahip öğretmenlerin yarı demokratik liderlik stilleri arasında fark olmadığı söylenebilir. Bu durum öğretmenlerin sahip oldukları öğrenme stillinin eğitim durumundan kaynaklanmadığı şeklinde yorumlanabilir.

Öğretmenlerin liderlik stillerinin mesleki kıdem değişkeni açısından anlamlı bir fark olup olmadığını belirleyebilmek amacıyla öncelikle dağılımların normalliği Shapiro-Wilk normal dağılım testi ile yapılmıştır. Mesleki kıdeme göre görüşlerin normal dağılım gösterdiği görülmüştür. Ayrıca levene testi sonuçlarına göre de varyansların homojen olduğu görülmüş ve tek yönlü varyans analizi sonuçları dikkate alınmıştır. Elde edilen bulgular şöyledir:

Tablo 5. Mesleki kıdeme göre liderlik stilini kullanılma düzeyleri

Mesleki kıdem	N	Shapiro-Wilk S-W		\bar{X}	SS	Öğretmenin Liderlik Stili	Homojenlik Levene Testi		ANOVA		An. Fark
		S-W	p				Lev.	p	F	P	
0-10 yıl	54	,975	,306	68,44	6,70	Yarı demokratik liderlik					
11-20 yıl	31	,964	,369	68,77	8,98	Yarı demokratik liderlik	2,739	0,070	,572	,566	-
21 yıl ve üzeri yıl	16	,956	,597	70,75	7,71	Yarı demokratik liderlik					

Yapılan tek yönlü varyans analizi sonucunda kıdeme göre anlamlı farklılık bulunmadığı gözlenmiştir ($F_{(2,98)}=0,572$; $p>,05$). Ortalamalar incelendiğinde demokratik liderlik stillerinin her mesleki kıdem düzeyinde “yarı demokratik” düzeyinde olduğu görülmüştür. Araştırmada kıdeme göre liderlik stilleri arasında anlamlı düzeyde bir fark çıkmamıştır.

Hizmet içi eğitime katılan öğretmenlerin olumlu sınıf iklimi sağlamaya yönelik özellikleri

Bağımsız değişkenler dikkate alınmadan bağımlı değişken olan olumlu sınıf iklimi oluşturma verilerinin dağılımlarının normal dağılıma uygunluğunu test etmek için öncelikle Kolmogorov-Smirnov Z testi yapılmıştır. Sonuçlar Tablo 6’da verilmiştir.

Tablo 6. Olumlu Sınıf İklimi Oluşturma Ölçeğinin Normallik Dağılımı

Olumlu Sınıf İklimi Oluşturma	N	Kolmogorov-Smirnov Z	p	\bar{X}	ss
	101	,074	,200*	110,08	9,93

* $p>0,05$

Tablo 6’da görüldüğü gibi araştırmaya katılan öğretmenlerin olumlu sınıf iklimi oluşturmaya ilişkin dağılımının normal olduğu belirlenmiştir ($KS_{(101)}=,07$; $p> 0,05$). Ölçeğin bütününe ilişkin olarak tüm öğretmenlerin olumlu sınıf iklimi oluşturma ortalaması 110,08’dir. Ölçekten elde edilecek toplam puan 25 ile 125 arasında değişmektedir. Yüksek puanlar öğretmenlerin olumlu sınıf iklimi sağlama yeterlikleri bakımından yeterli, düşük puanlar ise yetersiz olduklarını göstermektedir. Buna göre bu araştırma için tüm öğretmenlerin olumlu sınıf iklimi sağlama yeterlikleri bakımından yeterli oldukları söylenebilir.

Öğretmenlerin olumlu sınıf iklimi oluşturmada cinsiyet değişkeni açısından anlamlı bir fark olup olmadığını belirleyebilmek amacıyla öncelikle dağılımların normalliği Shapiro-Wilk normal dağılım testi ile belirlenmiştir. Cinsiyet değişkenine göre görüşlerin normal dağılım göstermediği görülmüştür. Elde edilen bulgular şöyledir:

Tablo 7. Cinsiyet değişkenine göre olumlu sınıf iklimi sağlama düzeyleri

Cinsiyet	N	Shapiro-Wilk		Sıra Ort.	Medyan	Mann Whitney U Testi	
		S-W	p			U	p
Kadın	44	,932	,013*	45,14	108,00	996,00	,077
Erkek	57	,955	,032*	55,53	113,00		

* $p < .05$

Öğretmenlerin cinsiyetlerine göre görüşlerini karşılaştırmak için yapılan Shapiro-Wilk normal dağılım testi sonuçlarında dağılımın normal olmadığı belirlendiği için iki grubun görüşleri arasında fark olma durumu parametrik olmayan Mann Whitney U testi ile karşılaştırılmış ve elde edilen sonuca göre grupların görüşleri arasında anlamlı bir farklılık belirlenmemiştir ($U=996,00$; $p > .05$). Buna göre erkek öğretmenlerin daha yüksek sıra ortalamasına ulaşmasına rağmen bu durum anlamlı bir farklılık oluşturacak boyutta değildir. Grupların medyanları incelendiğinde ise erkek ve kadın öğretmenlerin olumlu sınıf iklimi sağlama yeterlikleri bakımından yeterli oldukları söylenebilir.

Öğretmenlerin olumlu sınıf iklimi sağlamalarında eğitim durumu değişkeni açısından anlamlı bir fark olup olmadığını belirleyebilmek amacıyla öncelikle dağılımların normalliği Shapiro-Wilk normal dağılım testi ile yapılmıştır. Elde edilen bulgular şöyledir:

Tablo 8. Eğitim durumu değişkenine göre olumlu sınıf iklimi sağlama düzeyleri

Eğitim Durumu	N	Shapiro-Wilk		Sıra Ort.	Medyan	Mann Whitney U Testi	
		S-W	p			U	p
Lisans	68	,964	,045*	51,79	111,00	1068,00	,695
Lisansüstü	33	,877	,001*	49,36	111,00		

* $p < .05$

Öğretmenlerin eğitim durumuna göre görüşlerini karşılaştırmak için yapılan Shapiro-Wilk normal dağılım testi sonuçlarında dağılımın normal olmadığı belirlendiği için iki grubun görüşleri arasında fark olma durumu parametrik olmayan Mann Whitney U testi ile karşılaştırılmış ve elde edilen sonuca göre grupların görüşleri arasında anlamlı bir farklılık belirlenmemiştir ($U=1068,00$; $p > .05$). Buna göre lisans mezunu öğretmenlerin daha yüksek sıra ortalamasına ulaşmasına rağmen bu durum anlamlı bir farklılık oluşturacak boyuta ulaşmamıştır. Grupların medyanları incelendiğinde ise lisans ve yüksek lisans derecesine sahip olan öğretmenlerin olumlu sınıf iklimi sağlama yeterlikleri bakımından yeterli oldukları söylenebilir.

Öğretmenlerin olumlu sınıf iklimi oluşturmalarında mesleki kıdem değişkeni açısından anlamlı bir fark olup olmadığını belirleyebilmek amacıyla öncelikle dağılımların normalliği Shapiro-Wilk normal dağılım testi ile yapılmıştır. Mesleki kıdeme göre görüşlerin normal dağılım göstermediği görülmüştür. Bu nedenle söz konusu bu boyut için öğretmenlerin görüşleri arasında fark olma durumu parametrik olmayan testlerden Kruskal Wallis-H testi ile analiz edilmiştir. Elde edilen bulgular şöyledir:

Tablo 9. Mesleki kıdeme göre olumlu sınıf iklimi sağlama düzeyleri

Mesleki Kıdem	N	Shapiro-Wilk		Sıra Ort.	Medyan	Kruskall Wallis Testi		An. Fark
		S-W	p			X ²	p	
0-10 yıl	54	,964	,100	45,32	109,00			
11-20 yıl	31	,889	,004*	53,11	111,00	6,430	,040	var
21 yıl ve üzeri yıl	16	,918	,158	66,06	117,00			

* $p < .05$

Görüldüğü gibi öğretmenlerin mesleki kıdemlerinin olumlu sınıf iklimi sağlama düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık vardır ($X^2=6,430$; $p < .05$). Medyanlar incelendiğinde olumlu sınıf iklimi sağlama konusunda tüm mesleki kıdem düzeylerinde yeterli oldukları gözlenmiştir.

Hizmet içi eğitime katılan öğretmenlerinin liderlik stillerinin olumlu sınıf iklimi sağlama üzerine etkileri

Öğretmenlerin liderlik stilleri ile olumlu sınıf iklimi sağlama arasındaki ilişkinin incelenmesinde Pearson korelasyon analizi yapılmıştır. Analiz sonucunda elde edilen bulgular şöyledir:

Tablo 10. Araştırma grubunun liderlik stili ve olumlu sınıf iklimi oluşturma düzeyleri arasındaki Pearson korelasyon analizi

		Liderlik Stili	Olumlu Sınıf İklimi Oluşturma
Liderlik Stili	Pearson Korelasyon	1	,548**
	p		,000
	N	101	101
Olumlu sınıf iklimi oluşturma	Pearson Korelasyon	,548**	1
	p	,000	
	N	101	101

**Korelasyon, 0.01 seviyesinde anlamlıdır.

Tablo 10'da görüldüğü gibi; araştırma grubunun liderlik stili düzeyi ile olumlu sınıf iklimi sağlama düzeyleri arasında $r=0,548$ düzeyde bir ilişki vardır. Bu ilişki yukarıdaki tabloda görüldüğü gibi $0,40 < 0,54 < 0,69$ orta düzeyde (Taşpınar, 2017) bir ilişkinin olduğunu göstermektedir. Bu ilişkinin anlamlılık düzeyine bakıldığında bulunan değer (p=0,000) $p=0,01$ 'den yüksek bir değer olduğu

görülmüş ve tablo altında da belirtilmiştir. Bu değer aynı zamanda 0,05 düzeyinde anlamlı bir ilişki olduğunu göstermektedir ($p < 0,05$) (Taşpınar, 2017). Buna göre öğretmenlerin demokratik liderlik stil özellikleri iyileştikçe olumlu sınıf iklimi sağlama yeterliliklerinin orta düzeyde arttığı söylenebilir.

SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER

Araştırma sonucunda öğretmenlerin yarı demokratik liderlik stiline sahip oldukları görülmüştür. İlgar'ın (2000) da belirttiği gibi; otoriter bir tutumda yani sınıf yönetiminin öğretmen merkezli olduğu durumlarda öğrenciler kendilerini sürekli olarak baskı altında hissetmekte ve düşmanlık ve saldırganlık gibi istenmeyen duygular da ortaya çıkabilmektedir. Bu nedenle sınıf ortamında demokratik bir liderlik anlayışı her zaman tercih edilmektedir.

Öğretmenlerin cinsiyetlerine göre liderlik stilleri arasında anlamlı bir fark bulunmamıştır. Güven ve Demirhan'ın (2006) yapmış olduğu çalışmalarında ise beden eğitimi öğretmenlerinin sınıf yönetimlerinin cinsiyetlerine göre anlamlı bir farklılığın olduğu görülmüştür. Bu farklılığın araştırmalarda kullanılan veri toplama araçlarının farklı olmasından ve konunun farklı bir yaklaşımla ele alınmasından kaynaklandığı söylenebilir (Güllü ve Arslan 2009).

Öğretmenlerin eğitim düzeylerine göre de liderlik stilleri arasında anlamlı bir fark bulunmamıştır. Bu bulgu Güllü ve Arslan'ın (2009) "Beden Eğitimi Öğretmelerinin Liderlik Stilleri" ile ilgili yapmış oldukları araştırmanın bulgularıyla paralellik göstermektedir. Benzer şekilde bu araştırmada da eğitim düzeylerine göre liderlik stilleri arasında anlamlı düzeyde bir fark çıkmamıştır.

Öğretmenlerin mesleki kıdemleri yani hizmet yıllarına göre liderlik stilleri arasında anlamlı bir fark yoktur. Bu bulgu da Güllü ve Arslan'ın (2009) yapmış oldukları araştırmanın bulgularıyla paralellik göstermektedir. Benzer şekilde bu araştırmada da kıdeme göre liderlik stilleri arasında anlamlı düzeyde bir fark çıkmamıştır. Ayrıca Seçgel'in (2005) yaptığı araştırmada da hizmet yıllarına göre müzik öğretmenlerinin öğretmenlik stilleri arasında anlamlı bir fark olmadığı ortaya çıkmıştır. Bu sonuçta araştırma sonucu ile benzerlik göstermektedir. Buna dayalı olarak öğretmenlerin sahip oldukları öğrenme stiline eğitim durumundan kaynaklanmadığı söylenebilir. Birkaç yıllık hizmet süresine sahip öğretmenler ile emekliliğe hak kazanmış öğretmenler aynı liderlik stilini sergilemektedir (Güllü ve Arslan, 2009). Bu durum öğretmenlerin, her mesleki kıdem derecesinde yarı demokratik liderlik stillerini kullandıkları şeklinde yorumlanabilir. Ocak'ın (2014) araştırmasında da, öğretmenlerin liderlik stilleri ile cinsiyet, hizmet yılı ve mezuniyet durumu değişkenleri açısından anlamlı bir fark bulunmamıştır.

Tüm öğretmenler olumlu sınıf iklimi sağlama yeterlikleri bakımından yeterlidir. Bu durumu eğitim durumu ve kıdem etkilememektedir. Başka bir deyişle lisans ve yüksek lisans derecesine sahip olan öğretmenler olumlu sınıf iklimi sağlama yeterlikleri bakımından yeterlidir. Öğretmenler olumlu sınıf iklimi sağlama konusunda tüm mesleki kıdem düzeylerinde yeterlidir. Bununla birlikte

öğretmenlerin yarı demokratik liderlik stil özellikleri iyileştikçe olumlu sınıf iklimi sağlama yeterlilikleri artmaktadır. Bu bulgu Aslan (2011) tarafından yapılan çalışmada farklı çıkmıştır. Yapılan analizler sonucunda sınıf iklimi düzeylerine göre öğretmenlerin öğretmen liderliği davranışlarını gösterme düzeylerinin farklılık göstermediği sonucuna varılmıştır. Bu tip sonuçların genellenebilirliği açısından bu konuyla ilgili benzer araştırmalar yapılabilir.

Araştırma sonuçları dikkate alındığına; öğretmenlerin demokratik/katılımcı liderlik stillerine ulaşma düzeylerine yönelik olarak neler yapılabileceği araştırılmalıdır. Öğretmen yetiştirme sürecinde öğretmen adaylarına lisans eğitimleri boyunca özellikle sınıf yönetimi açısından daha demokratik tutum ve davranışlar sergilemelerini sağlayacak sınıf içi etkinliklere yer verilen bir eğitim sunulabilir. Ayrıca Güllü ve Aslan'ın (2009) da belirttiği gibi, öğretmenlerin de eğitim ve öğretim sürecinde öğrencilere daha demokratik davranışlar sergilemeleri, öğrenciyi merkeze alan öğretim yöntemleriyle derslerini işlemeleri, öğrencilerin görüş ve önerilerini daha çok göz önünde bulundurmaları gerektiği dikkate alınmalıdır. Bunun yanı sıra demokratik bir sınıf iklimi yaratma vurgusu hizmet içi eğitimlerde de sık sık dile getirilmez. Ayrıca öğretmenlerin sahip oldukları liderlik stillerinin nasıl kazanıldığına ilişkin, görüşme yoluyla araştırmalar yapılmalıdır. Öğretmenlerin nasıl olumlu sınıf iklimi sağladıklarına ilişkin gözlem yöntemi kullanılarak araştırmalar da yapılabilir.

KAYNAKLAR

- Adıay, S. (2011). Başarı düzeyleri farklı ilköğretim 7. sınıf ortamlarının örtük programın sınıf iklimi boyutu açısından incelenmesi. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Sakarya Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Sakarya.
- Akinoğlu, O. (2002). Sınıfta grup etkileşimi. Z. Kaya (Ed.). *Sınıf yönetimi* (2. Basım). Ankara: PegemA Yayıncılık.
- Aslan, M. (2011). Öğretmen liderliği davranışları ve sınıf iklimi: Öğretmen ve öğrenci görüşleri bağlamında bir araştırma. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Eskişehir Osmangazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eskişehir.
- Barr, J. J. (2016). *Developing a positive classroom climate*. Manhattan: The IDEA Center.
- Çengel, M. (2013). Sınıf ikliminin oluşması sürecinde örtük program: meslek liseleri üzerine bir araştırma. Yayımlanmamış Doktora Tezi. Adnan Menderes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Aydın.
- Deniz, L. & Hasançebiöglü, T. (2003). Öğretmen liderlik stillerini belirlemeye yönelik bir ölçek çalışması. *M.Ü. Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi*, 17, 55-62.
- Drobot, L. & Roşu, M. (2012). Teachers' leadership styles in the classroom and their impact upon high school students. International Conference of Scientific Paper, Afases 2012, Brasov, 24-26 May 2012.
- Eğitim Yönetimi. (2018). *Bilge Kağan yazıtları ve liderlik kuramları*. <http://egitimyonetimi.org/bilge-kagan-yazitlari-ve-liderlik-kuramlari>
- Gülbahar, B. (2016). Öğretim elemanlarının olumlu sınıf iklimi sağlama yeterlikleri ölçeğinin geliştirilmesi. *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 4(36), 267-279.

- Güllü, M. & Arslan, C. (2009). Beden eğitimi öğretmenlerinin liderlik stilleri. *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 6(11), 353-368.
- Güven, B. & Demirhan, G. (2006). Beden eğitimi öğretmenlerinin sınıf yönetiminin öğretmen davranışı boyutuna ilişkin görüşleri. *Spor Bilimleri Dergisi*, 17(4), 158-172.
- Hay, K. W., Miskel, G. C. & Tarter, C. J. (2012). *Educational administration theory, research, and practice*. (Ninth Edition). New York: Random House.
- Heitzmann, J. (2009). The influence of the classroom climate on students' motivation. In R. Lugossy, J. Horváth, & M. Nikolov (Eds.), *UPRT 2008: Empirical studies in English applied linguistics* (pp. 207-224). Pécs: Lingua Franca Csoport.
- İlgar, L. (2000). *Eğitim yönetimi, okul yönetimi, sınıf yönetimi* (2. Basım). İstanbul: Beta Basım.
- Karasar, N. (2006). *Bilimsel araştırma yöntemi*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Li, C., Fang, R., Chen, H. & Tsai, H. (2009). The research of teacher's KM-classroom climate and learning attitude. *International Journal of Education and Information Technologies*, 3(3).
- Maral, M. (2016) Okul yöneticilerinin liderlik stilleri ile çatışma çözme stratejileri arasındaki ilişki. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Sakarya Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Sakarya.
- Ocak, S. (2014). Okul müdürü ve öğretmenlerin liderlik stillerinin bazı değişkenler açısından incelenmesi. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. İstanbul Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Özden, Y. (2005). Sınıf içinde öğrenme-öğretme ortamının düzenlenmesi. Emin Karip (Ed.), *Sınıf yönetimi* içinde (ss. 39-73). Ankara: PegemA Yayıncılık.
- Seçgel, N. (2005). Müzik öğretmenlerinin liderlik stilleri. Yayınlanmamış Yüksek lisans Tezi. Marmara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Sieberer-Nagler K. (2016). Effective Classroom-Management & Positive Teaching. *English Language Teaching*, 9(1), 161-172.
- Smith, G., Minor, M., Brashen, H. & Remaly, K. (2017). Successful instructional leadership styles in education. *Journal of Instructional Research*, 6. Grand Canyon University.
- Taşpınar, M. (2017). *Sosyal bilimlerde SPSS uygulamalı nicel veri analizi*. Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.
- Tuğsavul, F. T. (2006). İlköğretim okulu yöneticilerinin ve sınıf öğretmenlerinin liderlik davranışlarının karşılaştırılması. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.